

МАС-МЕДІА І ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Засоби масової інформації (ЗМІ) у будь-якій державі - це потужний спосіб обміну думок, розповсюдження й пояснення ідей, акцій і подій, це могутній вплив на громадськість. Потік інформації у світі настільки різноманітний і суперечливий, що самотійно все з'ясувати у ньому не в змозі ані окрема людина, ані група спеціалістів. Тому вибір найважливішої інформації і донесення її до аудиторії у найдоступнішій формі - найголовніше завдання ЗМІ. Система відбору новин та їх інтерпретація у ЗМІ - це дзеркало суспільних відносин, які змінюються залежно від політичних, економічних і культурних змін. У всьому світі держави, які звільнились від авторитарних чи тоталітарних форм правління, доходять висновку, що демократичне політичне суспільство не може існувати без незалежних ЗМІ.

Саме тому дослідження впливу ЗМІ на становлення демократії в суспільстві набуває сьогодні особливої актуальності. Для забезпечення основ демократії, зокрема відкритого обговорення в суспільстві різноманітних питань, прийняття рішень, постійний обмін ідеями, думками та інформацією є надзвичайно важливим. Газети, журнали, радіо і телебачення виконують функції трибуни для обговорення та є джерелами інформації, на основі якої можуть прийматись політичні рішення.

Однак попри зростання останнім часом інтересу дослідників до вивчення впливу ЗМІ на процес демократизації сучасної України запропонована у статті тема не була предметом окремого цілісного дослідження, і ряд її аспектів не знайшли повного висвітлення.

Об'єктом даного дослідження є вплив мас – медіа на становлення демократичного режиму в сучасній Україні.

Предметом є закономірності процесу демократизації суспільства та взаємозалежність стану демократії від рівня незалежності засобів масової інформації.

Метою дослідження є з'ясування як діяльність мас – медіа залежить від існуючого в державі політичного режиму, які певною мірою самі впливають на його формування.

Дана проблема є предметом вивчення таких вітчизняних: В. Шкляра, В. Здоровеги, В. Рябкало, А. Москаленка, І. Михайлина, І. Слісаренка та зарубіжних дослідників: Кетлін Крос, Роберта Гакета, Д. Кін, Даніеля Корню, Кристофера Мея, М. Кастельс і ін.

Побудова відкритого демократичного суспільства - складне завдання. Новоутворені демократичні країни (в тому числі й Україна), прагнучи зберегти і розширити здобуті свободи, повинні створити як у державному, так і в приватному секторах інституції, які б відображали і підтримували вільний обмін інформацією. На думку Девіда Вебстера, члена керівної ради Британської радіомовної корпорації "Бі-Бі-Сі", "рівень свободи і незалежності засобів масової інформації залежить від трьох головних факторів. Перший - це нормативні акти; другий - наявність талановитих керівників і здатність вижити в ринкових умовах; третій - це рівень професіоналізму та відповідальності..." [1, с. 145- 153].

За демократичного державного устрою журналіст завжди готовий до відповідальності перед самим собою, перед аудиторією за кінцевий продукт інтелектуально-творчої діяльності. Рівень свободи журналіста залежить від правильності його соціальної позиції. Вирішення працівником ЗМІ соціально-творчих проблем своєї праці є вищим ступенем прояву свободи у журналістиці, а отже і демократичності суспільства. Знаючи різницю між свободою творчості і всюдозволеністю, журналіст повинен діяти згідно із законом, а найголовніше - згідно з моральними, етичними нормами.

Особливо діяльність мас-медіа залежить від існуючого в державі політичного режиму, який певною мірою і сам впливає на його формування. Демократичні процеси, що відбуваються в сучасній Україні неможливі без обміну інформацією. І чим повнішою вона буде, тим прозорішою стане політика. Тож найважливішою засадою функціонування демократії є свобода поширення інформації. Свобода слова є однією з політичних свобод, які гарантує Конституція України і які не можуть бути реалізовані без наявності інституту незалежних ЗМІ. Залучення громадян до політики, їхня компетентність, здатність робити обґрунтований вибір і приймати відповідальні рішення залежить від їх доступу до можливої інформації про діяльність уряду, парламенту, президента, про перебіг виборів. Саме це у розвинених демократіях і забезпечують ЗМІ. Для здійснення ефективного контролю за органами влади, громадянам необхідно не лише володіти такими проміжними інструментами, як вибори та політичні партії, а й мати постійний доступ до інформації про те, чим їх представники та державні службовці займаються зараз, не чекаючи наступних виборів.

Питання свободи інформації мають надзвичайно важливе значення для посткомуністичних країн (в тому числі й України), які зіткнулись зі спадщиною відчуженої влади та кризового суспільства. Зокрема, відсутність громадянського суспільства в Україні призводить до того, що попит на доступ до інформації є дуже слабким, а тенденції щодо участі у громадській діяльності майже відсутні. Тому самі органи влади в Україні повинні на сьогодні стимулювати, пробуджувати суспільство запровадженням відкритого доступу до публічної інформації і заохочувати людей отримувати та користуватися цією інформацією. Кожна влада повинна мати ефективні, неперервні та надійні комунікаційні канали з громадянами для забезпечення керованості всіх соціальних та економічних процесів, що відбуваються в державі. Важливо, щоб ці канали були взаємними, оскільки демократія - це ефективна система відносин між громадянами та органами влади. Крім того, тільки інформація про політичні процеси активізує громадян в політиці [2, с.16-25]. Якщо Україна прагне бути повноправним учасником європейського процесу, то вона має розвивати подібні стосунки між громадянами і державою. При демократизації суспільства необхідно також враховувати його пасивність: там, де в західних країнах достатньо традицій, українцям потрібні формальні процедурні механізми.

Твердження про те, що свобода слова і діяльності ЗМІ є одним з найважливіших інститутів демократії - незаперечне. Теоретично свобода слова і незалежність мас-медіа в Україні є. Наприклад, стаття 2 Закону "Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні" (1992) проголошує: "друковані ЗМІ є вільними"; зі статті 6 Закону України "Про телебачення і радіомовлення" (1993): "Втручання державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, об'єднань громадян, окремих громадян у творчу діяльність телерадіоорганізацій, а також цензура, як контроль за ідеологічним змістом передач, забороняється". Стаття 2 Закону "Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в

Україні засобами масової інформації" (1997) підтверджує: "Органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані надавати ЗМІ повну інформацію про свою діяльність (...), не чинити на них будь-якого тиску і не втручатися в їх виробничий процес". Крім цих, правові норми у медіа-сфері регулюють закони "Про інформацію" (1992), "Про авторське право і суміжні права" (1993), "Про державну таємницю" (1994), "Про інформаційні агентства" (1995), "Про рекламу" (1996), "Про державну підтримку ЗМІ та соціальний захист журналістів" (1997), окремі правові норми Цивільного та Кримінального кодексів та Конституція України. Поява цих законів свідчить про спробу справді демократичного підходу до вирішення проблем правового поля діяльності ЗМІ. Отже, теоретично ЗМІ в Україні є вільними, незалежними і захищеними від втручання владних структур.

Однак реальна практика перших десятиліть незалежності доводить протилежне. Владні структури в Україні, особливо державні адміністрації обласних і районних рівнів, запровадили контроль за діяльністю органів ЗМІ, будучи їх засновниками чи співзасновниками методом прихованого тиску і фіскальних важелів.

Конституційні, законодавчі засади свободи слова, свободи інформації в Україні реалізуються із значними труднощами, що ускладнює виконання ЗМІ своїх функцій і ролі в суспільстві. Досить прогресивному законодавчому забезпеченню свободи слова в Україні протистоять недосконалість механізмів покарання за порушення законодавства про свободу слова, залежність судів від виконавчої влади, а ЗМІ - від політичного патронату і фіскальних органів. Проте в українському суспільстві довіра населення до ЗМІ тримається на досить високому рівні. Особлива увага і влади, і громадськості до мас-медіа спостерігається в періоди виборчих кампаній та референдумів, що сприяє прозорості цього процесу, реалізації норм демократії. Об'єктивною умовою розвитку демократичного суспільства є також взаємодія, а не взаємозалежність чи залежність одностороння трьох компонентів: влади, ЗМІ та громадськості. Поінформована і активна громадськість є складовою демократичної держави, а ЗМІ виконують посередницьку місію між владою і народом, коли вони обирають та виносять на обговорення населення ті чи інші проблеми, без упередження аналізують і тлумачать їх. Слід відзначити, що в період недовіри населення до суспільних та владних інституцій ЗМІ, навпаки, користуються високим рівнем довіри. Однак на початку ХХІ століття порівняно з роками становлення незалежності в Україні спостерігається деяке зменшення рівня довіри до засобів масової інформації. Так, за результатами всеукраїнських репрезентативних опитувань громадської думки, проведених Українським інститутом соціологічних досліджень та Центром "Соціальний моніторинг" у березні 2002 року, релігійним організаціям довіряло 47% респондентів; прем'єр-міністру України - 49%; Президентові України - 28%; парламенту - 16%; політичним партіям - 14%; профспілкам - 20%; правоохоронним органам - 33%; а ЗМІ довіряв 51% опитаних. За цими даними видно величезний вплив мас-медіа на формування громадської думки і на прийняття політичних рішень [3, с.9-10].

За часів відходу від тоталітаризму (коли ЗМІ виконували завдання зміцнення, підтримки та інформаційно-пропагандистського обслуговування режиму) відносини між владою і засновниками ЗМІ в Україні помітно змінилися, але не набули ознак, характерних для ліберально-демократичної моделі. Хоч недержавні (комерційні) ЗМІ у декілька разів перевищують державні за обсягом мовлення та тиражами, проте засновниками більшості місцевих і практично всіх районних газет є органи державної влади. Причини цього, в першу чергу, економічні, а наслідки - політичні.

Таким чином, наша держава зберігає значну присутність на ринку ЗМІ і має великий вплив на його формування, що не відповідає досвіду розвинутих демократій і створює потенційні можливості для маніпулювання громадською думкою. У демократичних країнах монополізації інформаційного простору державою або приватними компаніями протистоять суспільне телебачення, могутні опозиційні партії з власними ЗМІ або розвинута система кабельного телебачення. В Україні таких противаг немає, що також негативно впливає на демократичні процеси. В умовах абсолютно нерозвинутого медіа-ринку, головна проблема вітчизняної "четвертої влади" полягає в залежності не від грошей рекламодавців, а від політичних інвестицій в пресу (без яких вона не зможе вижити) і відсутності істинного плюралізму.

Тільки держава, на нашу думку, здатна забезпечити вільне право громадян на отримання інформації з різних джерел, забезпечити публічне висвітлення всіх ідей і думок, і таким чином, створити умови для їх конкуренції і для зміцнення демократичних основ. Отож, вільними, незалежними ЗМІ стануть тільки тоді, коли саме держава буде в цьому зацікавлена, коли вдосконалиться політичний режим, форми правління, сформується громадянське суспільство, тобто поглибитися сам демократичний процес.

Роль ЗМІ в сучасному демократичному процесі України помітно зростає, особливого значення набуває рівень їх політичної культури. Мас-медіа можуть стримувати політичну конфронтацію в суспільстві, переводячи її у форму діалогу та співробітництва різних політичних сил. Розвинена демократія неможлива без поширення різних знань, поглядів, соціальних оцінок, без гарантії прав для всіх громадян, що і є функціями мас-медіа.

"Ключовим критерієм свободи інформації, - підкреслюють сучасні канадські дослідники політичної комунікації Кетлін Крос і Роберт Гакет, - є різноманітність її джерел у поєднанні з вільним доступом до них. Особливу функцію виконують і громадські медіа, які є альтернативними, низовими в суспільстві і виражають потреби громадян. Останні мають право на адекватну інформацію про справи на місцевому рівні, право на відповідь і право на використання нових засобів комунікації для взаємодії та соціальних дій у невеликих громадах, групах інтересів та субкультурах [4с.125-130]. У сучасному суспільстві ЗМІ перетворилися у могутній політичний інститут, без якого неможливо уявити функціонування публічної влади. Особливе значення мають електронні ЗМІ, насамперед - телебачення, що стало ефективним інструментом формування політичних орієнтацій громадян. Тому значно зростає відповідальність мас-медіа перед суспільством. Варто зазначити, що сучасні масові політичні мас-медіа поділяються на державні, опозиційні, приватні та зарубіжні. Всі вони діють або мобілізаційно (агітують, пропагують), або методом маркетингу (паблік рилейшнз, політична реклама). Перший тип ЗМІ характерний для тоталітарних режимів і його завданням є нав'язування людям певних думок, стереотипів поведінки, що позбавляє людей можливості вибору. Після розпаду СРСР мобілізаційний тип ЗМІ зникає, і в пострадянських суспільствах виникає ідеологічний плюралізм та розширюється сфера домінування ліберально-демократичних цінностей: ринкової економіки і громадянського суспільства. Демократія передбачає наявність у суспільстві маркетингових мас-медіа, які формуються відповідно до попиту та пропозиції на інформацію. Основне їх завдання полягає в тому, щоб необхідну суб'єктові і достовірну інформацію забезпечити в потрібний час і в потрібному місці. Маркетингові стратегії на українському ґрунті приживаються з великими труднощами, оскільки для їх розвитку потрібна відкритість, прозорість політики.

У країнах з розвиненою демократією ЗМІ спочатку були органами партійної преси, а в посттоталітарних суспільствах, і в Україні також, є багато газет, які контролюються політичними партіями, але не завжди називають себе друкованими органами партій, хоч і є односторонніми. Демократичні ЗМІ висвітлюють інтереси різних політичних сил, об'єктивно й оперативно інформують населення про події в країні, регіоні, світі. Для ЗМІ характерним є своєрідний поділ праці: радіо оперативно інформує про те, що сталося, телебачення демонструє, як відбувалася подія, а газета роз'яснює, чому відбулася подія.

У сучасному світі великого значення набувають комп'ютерні мас-медіа, які дозволяють не лише отримувати інформацію, але й висловлювати своє ставлення до неї, тобто мережа Інтернет значно розширює межі демократії. Так створюються передумови "теледемократії" - нового способу участі громадян у формуванні владних структур здійснення влади. Інтернет пов'язує найвіддаленіші куточки земної кулі в єдиний інформаційний простір, який деякі дослідники іменують "світовим селом». Один із сучасних дослідників інформаційної доби М. Кастельє вважає, що людство переживає сьогодні інформаційно-технологічну революцію, найвагомим наслідком якої буде формування "мережевого суспільства" [5, с.20-35]. Саме комп'ютерні медіа сприяють ідеї рівного права для всіх на доступ до інформації, ліквідують суспільну ієрархію ефективно підтримують демократію, створюють нові різновиди об'єднань людей. Величезним досягненням Інтернету як засобу масової комунікації є те, що завдяки йому політична інформація

розповсюджується майже миттєво, незважаючи на державні кордони. Це позбавляє владні інституції можливостей цензурувати або дозувати інформацію і робить неможливим тотальний контроль держави над суспільством. Тому Інтернет є ефективним засобом боротьби за плюралістичне і демократичне суспільство. Проте користувачеві Інтернету доволі важко перевірити якість та істинність інформації, тому світовий досвід пропонує на сьогодні єдиний варіант виживання мас-медіа - поєднання усіх видів ЗМІ в одній редакції.

Варто зазначити, що за роки незалежності в Україні відбувається деєтатизація та монополізація друкованих і електронних мас-медіа. У 1998 році на розгляд Верховної Ради України було внесено проект "Концепції роздержавлення ЗМІ в Україні", де передбачалося позбавлення органів державної влади та органів місцевого самоврядування власних засобів масової інформації. Це мало компенсуватися створенням прес-служб, які передаватимуть офіційну інформацію для ЗМІ шляхом проведення прес-конференцій [6, с. 15-16]. Здавалося, що роздержавлення, приватизація ЗМІ повинні би були докорінно змінити становище, сприяти демократизації суспільства. Насправді це обернулося повним контролем власників над ЗМІ. В Україні популярні мас-медіа опинилися в руках найбагатших людей ("олігархів"), які таким чином намагаються впливати на політичне життя країни. Власники інформагентств і мереж, комп'ютерних банків даних у сучасному світі перетворюються на одну з панівних політичних еліт, яку називають "медіакратією"; що за умов відсутності розвинутого громадянського суспільства створює серйозну загрозу демократичним процесам. Запобігти цьому можна створенням альтернативних інформаційних джерел, посиленням контролю громадськості за діяльністю мас-медіа. У деяких демократичних державах прийнято також закони, що забороняють концентрацію преси і таким чином стають на заваді обмеженню прав людини. Оскільки індустрія ЗМІ потребує значних коштів, то ще одним джерелом фінансування мас-медіа є прибутки від рекламної діяльності, яка також є формою прояву демократії. Проте і тут ЗМІ є залежними від і уподобань і коштів рекламодавців. Тому говорити про повну незалежність "четвертої влади" неможливо. Свобода ЗМІ як невід'ємна частина демократії є навіть більшою від індивідуального права. І разом з тим журналіст не має права ображати честь і гідність громадян, закликати до порушення законів, розголошувати державні таємниці і перекручувати факти.

Право на свободу інформації в демократичному суспільстві забезпечується законодавчо, так як і право держави на обмеження інформації, тобто цензуру, яка здійснюється з метою нерозповсюдження ідей та відомостей визнаних владою небажаними, таємничими. Під час війни вона застосовується навіть у демократичних державах. Цензурування матеріалів ЗМІ є серйозною і суперечливою проблемою сучасності: з одного боку, цензура є засобом контролю, зняттям сваволі, перешкодою свободі, а з іншого - важливою є національна безпека держави. Так, відомий французький державний діяч, історик і дослідник демократії Алексіс де Токвіль наголошував, що "у країні, де відверто визнається суверенітет народу, цензура не тільки небезпечна, вона й абсурдна. Суверенність народу і свобода преси цілком співвідносні; цензура та загальне голосування, навпаки, суперечать одне одному і не можуть співіснувати в політичних інститутах одного народу... Саме під впливом преси поживається політичне життя в країні; вона примушує громадських діячів по черзі ставати перед судом громадськості. Преса є першою після народу силою у тих країнах, де відсутня сувора цензура. Преса є тією силою, без якої свобода не змогла б вижити." [7, с. 135-140].

Ліквідація цензури в Україні на початку 90-х рр. позитивно позначилася на зародженні елементів громадянського суспільства, формуванні ліберальних цінностей. Проте згодом розгорнулася політична боротьба виконавчої влади за вплив на засоби масової інформації, особливо під час виборчих кампаній. Сутність сучасної демократії полягає не тільки в тому, яка частина населення бере участь у формуванні політичних рішень, а й у тому, як влада взаємодіє з усім населенням, яку роль відіграє населення у формуванні влади. Саме в цих процесах важливого значення набувають мас-медіа, які й орієнтують політично активну частину населення.

Ознакою демократичних процесів в Україні є також конкурентна боротьба між органами ЗМІ за кількість слухачів, глядачів чи передплатників. Саме це подекуди і змушує журналістів

вишукувати неіснуючі сенсації, створювати важливе із незначного, скандали, що в свою чергу підриває їх авторитет, шкодить суспільству. Розвиткові демократичних тенденцій у державі також сприяє відкрите політичне суперництво між ЗМІ різної політичної орієнтації. Проте використання журналістами брудних технологій, що дискредитують політичних конкурентів, підриває демократичні засади. Щоб перешкодити цьому, представники мас-медіа намагаються контролювати один одного, оприлюднюючи помилки суперника. В умовах жорсткої конкуренції кожен орган ЗМІ прагне таким чином опинитися в центрі загальної уваги і підвищити свій рейтинг.

Відносини політиків з мас-медіа є також неоднозначними: вміло організована кампанія підтримки у ЗМІ може забезпечити стрімку кар'єру певного політика, а дискредитація, організована конкурентами, може покласти край політичним амбіціям тієї чи іншої особи. Така медіатизація політики загрожує як молодим, так і традиційним демократіям. Політик перетворюється у політика, формується як політик і зрештою прогресує чи, навпаки, регресує у політичній сфері тільки за допомогою ЗМІ, без яких він не підніметься вище неформального лідера певного населеного пункту, трудового колективу, громадськості або політичної організації. Політичному діячеві, більше ніж кому-небудь іншому, потрібен постійний контакт з широкою аудиторією - контакт як особистий, який він спроможний фізично зреалізувати через мітинги, індивідуальні зустрічі, масові заходи, так і опосередкований - через надійного посередника, яким є виключно засоби масової інформації.

Останнім часом, що відзначають навіть західні спеціалісти, українські мас-медіа основні зусилля концентрують на висвітленні подій у "гарячих" місцях, сенсаційності. Проте відсутність єдиного, гармонізованого "інформаційного вакууму" створює сприятливі умови для викривленого, тенденційного висвітлення подій. Деякі українські мас-медіа через різні причини (складний характер суспільного розвитку, некомпетентність журналістів, їх необ'єктивність, особисті симпатії і антипатії, прагнення прислужитись можновладцям - політичним чи фінансовим) нерідко виступають у ролі провокаційного медіатора, є антитолерантними, антидержавними, своєрідним рупором криміналізованих структур. Тому зі зміною суспільства мають змінитися і ЗМІ [8,с.354].

У відкритому плюралістичному суспільстві журналісти мають забезпечувати аудиторію критичною, цінною, об'єктивною інформацією, яка допомагатиме людям сформуванню власної думки, погляди, а не повчати їх. Саме вільні, незалежні ЗМІ є індикатором демократизації суспільства. Отже, подальший розвиток України, її демократизація і становлення державності залежить від багатьох чинників, серед яких одним з найважливіших є вдосконалення діяльності ЗМІ.

Будуючи демократичну державу, Україні потрібно насамперед вчитися у європейського суспільства реально існуючої свободи слова. Не просто декларацій, а того внутрішнього визнання, потреби свободи слова, і розуміння її не тільки журналістами, а й владою, громадянами. Шляхи реалізації свободи, а отже і демократизації українського суспільства можуть бути різні. Перш за все - це розквіт вільного підприємництва, яке є домінуючим у розвинених демократичних державах. Це можуть бути закріплені законами і вироблені демократичними традиціями державні інформаційні об'єднання, які також сприятимуть процесу демократизації.

Справді, перешкод на шляху до реалізації свободи слова в Україні чимало: це і прями тиск влади на ЗМІ (здійснюється шляхом економічної підтримки одних видань і створення нестерпних умов для функціонування інших); це і велика кількість державних мас-медіа (елемент тоталітарної журналістики); це і закриття окремих редакцій під різними приводами; це намагання купувати і продавати певні видання з метою захисту кланових, егоїстичних інтересів; також чинення перешкод в одержанні журналістами інформації. Проте найпоширенішою формою боротьби із незалежністю ЗМІ в Україні є судові позови за образу в мас-медіа честі, гідності та ділової репутації громадян.

Отож, як показує світовий досвід, як підтверджує практика наших найближчих сусідів з постсоціалістичних країн кардинальним шляхом відродження вітчизняних мас-медіа, входження їх у світовий інформаційний простір є вкладання капіталу, в тому числі й іноземного, в ЗМІ. Це пояснюється тим, що навіть економічно розвинута держава неспроможна сама фінансово

забезпечити успішний розвиток мас-медіа, не кажучи вже про кризову Україну. Відносини "ЗМІ - влада" та "ЗМІ - капітал" різняться. Влада "платить" мас-медіа - і вимагає від них покори. А власник, навпаки, вкладаючи кошти в ЗМІ має на меті: отримувати прибуток (це є престижно); також виробник прямо чи опосередковано зацікавлений у прямій чи непрямій рекламі. Велику роль у цьому можуть зіграти зарубіжні інвестиції.

Ще одним фактором реалізації свободи слова, а звідси і демократизації українського суспільства через ЗМІ є професіоналізм журналіста. Відомий науковець, дослідник публіцистики професор В.Здоровега наголошує: "Професіоналізм журналіста поєднує в собі на сьогодні економічно-комерційну кмітливість, підприємливість, творчі здібності і здатність бути організатором редакційного процесу, ґрунтовні загальні та професійні знання у поєднанні з високими моральними якостями, здатність глибоко мислити, виваженість та емоційний запал, бездоганне володіння словом. Демократичне суспільство не може обійтися без високопрофесійних та високоморальних журналістів, які вміють говорити правду" [9. с.15-19].

Отже, розвиваючи свої гуманні духовні традиції, українські мас-медіа повинні вчитися у західних демократій правового, політичного і суспільного забезпечення свободи слова як самостійної сили громадянського суспільства, економічної незалежності. Це частина політичного (демократичного) реформування соціально-економічного життя України. В цьому найактивніша роль належить ЗМІ.

1. Жугай В. Концепції функціонування якісної преси в Україні // Вісник Львів. ун-ту. Сер. жур – ка. – 2001. – С. 145 – 153.
2. Гонцяж Я., Гнидюк Н. Свобода інформації та виконавча гілка влади: Правові норми. Інституції. Процедури. - Київ: Міленіум, 2002.
3. Рябкало В., Валевський О. Пріоритети державної політики у формуванні інформаційної сфери та забезпеченні свободи слова // Шляхи формування громадянського суспільства в Україні. Забезпечення права людини на слободу слова та інформацію. - Харків, 2001. - С. 9-10.
4. Крос К., Гакет Р. Політична комунікація і висвітлення новин у демократичних суспільствах: Перспективи конкуренції. - Київ, 2000.
5. Кастельє М. Информационная эпоха. Экономика, общество и культура. – Москва, 2000.
6. Проблеми роздержавлення ЗМІ в Україні: матеріали до круглого столу. - Київ , 9 грудня 1998р. - К., 1998.
7. Токвіль А. де. Про демократію в Америці. - К.: Всесвіт. 1999.
8. Шкляр В. Актуальні проблеми модернізації суспільства і мас-медіа // Збірник праць кафедри української преси. - Львів: ЛНУ, 2000. - Вип.3.
9. Здоровега В. Європейський вибір: що обрати з минулого, а чого вчитися сьогодні українським ЗМІ // Вісник Львів, ун-ту. Сер. жур-ка. - 2001. – Вип. 21. - С. 15-19.
10. Варганова Э. Медиа в постсоветской России: их структура и влияние // Pro et Contra. - М., 2000. - №4. – С. 61 - 82.
11. Кін Д. Мас-медіа і демократія / Пер. з англ. О.Гриценко, Н.Гончаренко. - К., 1999
12. Костирев А. Вплив ЗМІ на демократизацію політичного життя України //Нова політика. - 2001. - № 6. - С. 26 - 29.
13. Селиванов В. Парадокси свободи і демократії // Віче. - 2000. - № 12.

SUMMARY

Matviyenkiv S. M. MASS MEDIA AND DEMOCRATIZATION OF MODERN SOCIETY.

The democracy process is not possible without information exchange. Mass media accumulate, work up and promote information to citizens. They exactly form the citizen's point of view, mass opinion, which is an important democracy institute. In post totalitarian states the important process of mass media

denationalization take place with consideration of West states experience. The development of new information and communication technologies qualitatively changes old ideas, stereotypes, and gives opportunity to achieve a high level of people associate. This is the best quarantines of democracy.